

ANDRÉS ANTILLANO

Psicòleg social i criminòleg. Professor de la Universitat Central de Veneçuela

1. INTRODUCCIÓ

En les dues últimes dècades sembla que hi ha hagut grans canvis en la manera de portar a terme la regulació social i, més específicament, en les estratègies per al control, la prevenció i la reducció de la delinqüència. Amb la denominació de *seguretat ciutadana* —o *crime prevention* en l'accepció anglosaxona—, un conjunt divers de tècniques, estratègies i discursos configura un nou dispositiu de control, que es defineix pel distanciament dels models convencionals de política criminal. D'una banda, verifiquen una seriosa recusació de les pràctiques correccionals, dels enfocaments rehabilitadors de l'economia disciplinària que va caracteritzar el funcionament penal durant més d'un segle. Substitueixen l'individu —objecte de les operacions del sistema penal com a dispositiu disciplinari— pel control de grups de població i pràctiques de risc, i l'objectiu d'això no és tant la correcció com la reducció de riscos i la vigilància dels perills. De l'altra, es desmarquen de la lògica rigorosa del dret penal, perquè no tenen en compte tant el delictes legalment tipificats com la intervenció proactiva sobre els grups o les circumstàncies associats probabilísticament a l'esdeveniment del delictes. El seu mètode prefereix la gestió efectiva, la comprensió managerial, que no pas el procediment judicial clàssic, cosa que afavoreix la via administrativa sobre la penal.

En poques paraules, defineixen les noves polítiques de seguretat, la rellevància i les noves funcions atribuïdes a la policia, que es desplaça del seu paper de «braç armat del sistema penal» cap a funcions de prevenció i resolució de conflictes; la inclusió d'actors diferents de les agències penals en les polítiques de seguretat; la diversificació d'estratègies diferents de la intervenció penal (prevenció situacional, prevenció social, sancions administratives, etc.); l'ampliació de l'objecte del control més enllà de les matèries pròpies del sistema penal (por del delictes, desordre, conflictes veïnals, regulació de l'espai i la vida pública, incivilitats, etc.); la preocupació per la «proximitat» i l'èmfasi en l'escala local. Finalment, s'o-

rienten no tant a suprimir el delictes o rehabilitar el delinqüent, sinó cap a la gestió complexa i efectiva de riscos i poblacions.¹

En el cas espanyol, les estratègies que ha posat en pràctica des de l'any 1984 el Consell de Seguretat Urbana de l'Ajuntament de Barcelona són un material excel·lent per a la comprensió d'algunes de les dimensions més rellevants de les noves polítiques de seguretat ciutadana en els països industrialitzats, tant pel caràcter pioner que pot atribuir-se a l'experiència barcelonina com per la transparència dels elements centrals que hi ha en aquestes modalitats emergents de control. A continuació, mirarem d'esbossar l'experiència del Consell de Seguretat i de les polítiques de seguretat avançades a Barcelona, i també detallarem algunes de les seves principals característiques.

2. LA COMISSIÓ TÈCNICA DE SEGURETAT URBANA (CTSU) I L'INFORME SOCIÀS: LA CONSTRUCCIÓ DEL PROBLEMA DE LA SEGURETAT A BARCELONA

A finals de l'any 1983 l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, va decretar la constitució d'una comissió tècnica *ad hoc* amb la missió «d'elaborar un programa... que definís els aspectes bàsics d'actuació... en l'àmbit de la seguretat ciutadana» (Ajuntament de Barcelona, 1986, 99). Eren anys paradoxals i intensos a Espanya. El plàcid final del franquisme, amb l'estampa del dictador llanguint al seu llit mentre les forces polítiques pactaven una transició sense traumes, contrastava amb el vigorós desenvolupament de la mobilització social i la participació política que estremen una Espanya poc acostumada als sobresalts. La transició, per contra, es dibuixa com l'assossegada substitució de l'ordre dictatorial per una nova trama institucional que havia de garantir la governabilitat i gestionar algunes de les demandes que començaven a manifestar-se. El model autonòmic i la transferència de responsabilitats als governs locals, així com el desmantellament de l'embull repressiu i penal del franquisme, es converteixen de seguida en arestes rellevants d'aquest procés.

D'altra banda, els ajustaments del capital a la crisi de revaloració dels setanta i les seves implicacions en termes de desocupació, desindustrialització i inestabilitat social es fan particularment visibles en els anys que hi hagué en el poder el primer govern socialdemòcrata de la transició. En aquest context de tensions i conflictes, de canvis i continuïtats, la inseguretat es convertirà en un tema de creixent preocupació en l'agenda pública.

Alguns episodis violents, puntuals però de gran impacte en l'opinió pública, reformes legislatives que van ser presentades com a indicadors del debilitament i lenitat del sistema davant el delictes, una agenda mediàtica amb un èmfasi creixent en la delinqüència i en la producció de «figures» que encarnessin l'alarma social (el drogoaddicte, els immigrants, etc.), entre altres factors, van afavorir la construcció

1. Per a una discussió sobre les polítiques de seguretat, vegeu Feeley i Simon, 1995; Garland, 1996; Hebberecht i Sack, 1997; van Dijk, 1997; del Olmo, 1998; Hughes, 1998; Young, 1999.

de la inseguretat com a problema d'opinió pública, fet que va crear un estat de crispació generalitzada i que va impulsar a citar els governs perquè donessin respostes concretes a les creixents demandes d'ordre i seguretat.

Tant en la seva metodologia de treball com en els resultats de la seva activitat, la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana o Comissió Socías (en al·lusió a Humbert Socías, primer alcalde de la transició postfranquista i designat per dirigir aquest procés), prefigura una aproximació al problema de la delinqüència diferent de les que prevalien. La seva preocupació no es redueix a les expressions convencionals del delicte, sinó que s'orienta a construir «un diagnòstic general de la delinqüència i la inseguretat ciutadana, i també una aproximació a les seves causes» (Ajuntament de Barcelona, 1986, 5). Això comporta determinar la magnitud del delicte, però també les expressions subjectives de la inseguretat, la seva recepció per part de l'opinió pública, i també els processos socials que puguin intervenir en la configuració del problema, tenint en compte temes tan variats com l'educació, la situació dels joves, la immigració, l'esport i l'ús del temps lliure, els mitjans de comunicació, etc. Tan decisives seran les dades que provenen de fonts policials, penitenciàries i judicials com les que registren els diferents serveis socials. En definitiva, en les temàtiques i les fonts privilegiades, la Comissió Socías construeix la inseguretat com un objectiu ampli que desborda els límits del delicte i del dret penal i, alhora, hi incorpora elements abans propis d'altres esferes, particularment de l'àmbit de les polítiques socials i assistencials de l'Estat.

El mètode utilitzat per la Comissió Socías per establir el seu diagnòstic i les propostes no són només un esforç tècnic, sinó que s'entén com una estratègia dirigida a aconseguir el màxim consens possible per mitjà de la consulta i la incorporació de les perspectives i demandes de gran diversitat d'actors involucrats en el problema. L'enquesta de victimització feta per la Comissió —la primera d'una sèrie que ja supera els disset anys—, els grups de treball, les entrevistes i la consulta a experts, gremis i organitzacions permeten comprendre la tasca de la Comissió com un ampli procés de consulta i debat sobre la inseguretat i les seves alternatives a la ciutat. En l'activitat de la Comissió es defineixen dues línies que seran centrals en les polítiques que s'adoptaran:

- d'una banda, la inclusió de nous subjectes socials en un àmbit fins llavors exclusiu de les agències penals,
- d'altra banda, la retòrica de la participació, resolta a la pràctica per procediments formals o per l'apel·lació a la «representativitat» de determinats actors.

El treball de la Comissió va durar vint-i-quatre mesos, durant els quals es van produir deu informes sectorials, a més d'un document general —conegut com a Informe Socías— que sintetitza els eixos centrals de la política de seguretat que es posarà en pràctica. En els apartats següents faig referència a aquests eixos bàsics.

2.1 La constatació de la inseguretad com a problema rellevant

Les dades recollides per la Comissió no només evidencien un creixement sensible de la inseguretad, sinó que també permeten reconèixer les noves formes en què s'expressa. D'acord amb les estadístiques policials, a partir de 1983, el nombre de delictes va augmentar un 66 % en comparació amb els delictes de 1981. Els resultats de la primera enquesta de víctimització incrementen substancialment l'estimació: el 1983, segons les dades recollides, un 15,7 % de la població major de divuit anys va ser objecte d'algun tipus de delicte. Al costat de les dades de la delinqüència «real», i potser de manera més insidiosa, no deixa d'estendre's la preocupació i el temor de la població per la inseguretad. D'acord amb aquesta primera enquesta de seguretad ciutadana, un 60 % dels entrevistats confessen sentir-se insegurs i un 64 % creu que la seguretad ha empitjorat en els últims anys. La por del delicte es converteix, d'acord amb la Comissió, en un problema de primer ordre, que es fa evident per la seva pròpia naturalesa en les polítiques convencionals de lluita contra el delicte, un obstacle a la governabilitat encara de més abast que el que pot adquirir la delinqüència efectiva.²

2.2 El reconeixement d'una crisi de les formes tradicionals de control del delicte

Les noves arestes del problema de la seguretad posen en evidència les insuficiències pròpies del sistema penal convencional. La crisi es constata almenys en tres direccions.

D'una banda, pel que fa a la seva ineficàcia: la baixa taxa de casos resolts policialment (un 18 % de resolució de delictes coneguts; només un 15,6 % de detencions), les dificultats de coordinació entre els diferents cossos policials que actuen a la ciutat, la saturació dels tribunals, la insuficiència de les lleis penals i processals per respondre a les noves realitats, etc.

D'altra banda, el que l'Informe anomena com a «crisi de confiança de la població en el sistema penal» (Ajuntament de Barcelona, 1986, 12): el baix índex de denúncies (menys d'un 40 %), el descrèdit de les agències penals (un 78 % dels entrevistats assenyalen pèrdua de confiança en la justícia) i la il·legitimitat d'un marc institucional procedent de l'anterior dictadura; en definitiva, una ineptitud evident de l'aparell penal per satisfer les expectatives i demandes col·lectives i concitar el consens entorn del seu funcionament.

Finalment, el sistema penal tradicional es mostra incapaç d'assumir les noves complexitats del control. La mera repressió penal és una resposta massa pobra, si no perversa, per proveir els «requisits funcionals» que condicionen la «convivència segura».

2. En paraules de la mateixa Comissió, en un document preliminar, la por del delicte «... s'hagi convertit, a més d'una de les principals preocupacions dels ciutadans, en una font d'angoixa i en un objecte en si mateixa, que ja no necessita el delicte com a substrat. En aquest sentit, podem començar a tèmper que la por de la delinqüència pot arribar a ser tan perjudicial o més per a la societat que la mateixa delinqüència» (CTSU, 1984, 3).

2.3 La necessitat de dotar les noves polítiques de seguretat urbana d'un marc conceptual propi

Les noves demandes i els nous contextos de la seguretat exigeixen redefinir els termes amb què aquesta s'entén i en què es fonamenta. Si bé als països anglosaxons les polítiques de seguretat apareixen amb l'arribada de governs conservadors —que van recórrer a un discurs clarament eficient i de *lleï i ordre* per justificar-les i desmarcar-se dels seus antecessors socialdemòcrates—, en el cas d'Espanya, i en particular de Barcelona, és la dictadura franquista el referent que calia trencar i la retòrica progressista la que els donaria legitimitat.

La tensió entre el sistema que prevalia fins aleshores i les noves propostes es formula en termes d'oposició entre els conceptes d'*ordre públic* i de *seguretat ciutadana*: «El que es posa en relleu són els límits d'una concepció de l'ordre social purament centrada en el recurs repressiu i basada en angostes concepcions heretades en gran part del segle XIX. *Ordre públic* és una expressió que fa referència al domini jurídic: ordre és allò que marquen les lleis, tenint en compte que la seva legitimitat no assegura la seva obediència... Hi ha, no obstant això, una tendència de les societats més progressives a substituir aquest concepte obsolet... pel de *seguretat ciutadana*... [que] obre el domini jurídic a una realitat social més àmplia: la convivència segura. El seu contingut seria donar seguretat als ciutadans en l'exercici públic i privat dels drets i deures previstos en l'ordre constitucional. Aquesta nova concepció de *seguretat ciutadana*, encara que no deixa de valorar la importància de l'acció repressiva, la integra dins una estratègia més general encaminada a assegurar els drets dels ciutadans a les llibertats públiques» (Ajuntament de Barcelona, op. cit., 18).

El concepte de *seguretat ciutadana* depassa els límits del dret penal, incloent-hi la multiplicat de processos que hi poden intervenir i afectar la vida. La lògica de l'Estat del benestar, que pretenia regular les diferents esferes de la vida social (Luhman, 1994), és substituïda en aquesta nova retòrica per la subordinació de les relacions socials als requeriments de seguretat pública.

2.4 La formulació de nous objectius i estratègies

És evident que, del gran ventall de les matèries que formen part de la seguretat, d'acord amb la concepció proposada per la Comissió, se segueix la necessitat d'adequar les polítiques de control. És obvi que ja no n'hi ha prou amb l'antic funcionament del sistema penal, basat exclusivament en la repressió, sinó que —sense haver de renunciar necessàriament a la importància d'aquesta— cal articular estratègies de prevenció (que inclouen haver d'intervenir en els factors socials que poden incidir en la delinqüència), rehabilitació i solidaritat (que promoguin la reparació dels danys del delictes i l'èxit de la convivència pacífica entre els ciutadans).³

3. «Es tracta, en definitiva, d'assolir una alternativa global amb el doble sentit d'incidir en tots els aspectes de la vida de la ciutat que l'afectin o que generin inseguretat, per un costat, i fer-ho des

2.5 La necessitat d'incorporar nous actors socials en les polítiques de seguretat

L'amplitud i la complexitat de matèries que incumbeixen la seguretat ciutadana i la insuficiència de les agències tradicionalment encarregades del control del delicte mostren la necessitat d'incorporar nous subjectes socials en les polítiques emergents i també de redefinir les relacions entre els existents. Per definició, la seguretat deixaria sense efecte el monopoli de les agències penals en la lluita contra el delicte, incloent al costat d'aquests no sols altres agències públiques, sinó el conjunt dels ciutadans.

En definitiva, la Comissió apunta la necessitat d'una «alternativa que faci front a les exigències de coordinació, tant dels diversos organismes policials com del conjunt d'institucions relacionades amb la seguretat ciutadana... que permeti la participació del ciutadà —a través de les seves associacions i d'entitats representatives— en les tasques de control social... una alternativa que exigeix la configuració de nous agents de control social d'acord amb el moment actual» (Ajuntament de Barcelona, op. cit., 6). Per aquest motiu es van aplicar els criteris de *representativitat, participació social, coordinació institucional, descentralització i informació centralitzada* (p. 93).

3. EL DESENVOLUPAMENT DE LES POLÍTIQUES DE SEGURETAT CIUTADANA A BARCELONA: EL CONSELL DE SEGURETAT URBANA

El 25 de juny de 1984 es reuneix per primera vegada el Consell de Seguretat Urbana de Barcelona. És el resultat del treball de la Comissió Socías i és coherent amb la necessitat que havia previst d'incloure nous actors socials en les polítiques de seguretat. En el Consell confluiran les diferents forces policials amb competència a la ciutat, representants de la justícia penal, l'administració penitenciària i agències socials, juntament amb autoritats locals, provincials i autonòmiques, a més d'organitzacions socials i gremials diverses.

Cal apuntar l'alt coeficient de dispersió de les diferents agències involucrades en la seguretat que precedeix la constitució del Consell. L'existència de diferents cossos policials amb competència a la ciutat, però que depenen d'autoritats diferents (el Cos Nacional de Policia del Govern Civil de la província; la Guàrdia Urbana, sota l'autoritat de l'Ajuntament, concretament de la Conselleria de l'Àmbit de la Via Pública), l'absència de comunicació entre aquests i l'Administració de justícia (al seu torn compartimentada entre les funcions de la fiscalia i dels jutges), o amb la gestió penitenciària, a més de la desvinculació de les agències penals amb els ser-

de tots els angles: el preventiu, el rehabilitador i el reparador —tant del delinqüent com de la víctima— juntament amb el repressiu, per l'altre...» (Ajuntament de Barcelona, 1986, 5). En concordança amb això, les propostes de la Comissió cobreixen aspectes com ara l'educació, el temps lliure, els joves, la família i la infantesa, els esports, les drogues, els estrangers, els mitjans, els serveis sanitaris, etc.

veis assistencials i de benestar social (tant les de competència municipal com les d'àmbit autonòmic i estatal), configuraven una dèbil trama institucional que impedia la coordinació de les polítiques i suposaven una innecessària multiplicació d'esforços (Ajuntament de Barcelona, 1986; Delgado i Guàrdia, 1994).

No deixa d'estranyar que allò que es va considerar un tret distintiu de l'Estat liberal (la separació de funcions, àmbits i competències) i un resultat necessari de la progressiva especialització i formalització del funcionament de l'Estat modern (Lea *et al.*, 1994) sigui vist ara com un obstacle per a l'eficàcia de les polítiques de control. En el seu disseny, el Consell es proposa resoldre aquesta disseminació dels agents del control mitjançant la concertació de les polítiques de seguretat entre els organismes policials, l'Administració de justícia i les agències socials (tant municipals com estatals i autonòmiques).

La importància de l'articulació entre les diferents agències es farà evident en la composició del Consell: el governador civil de la província, com a delegat del Govern central i cap de la Policia Nacional, n'ocupa la presidència; la vicepresidència és en mans de l'alcalde, mentre que el fiscal de l'Audiència Provincial assumeix el càrrec de vocal. A més, hi participen representants de la Generalitat (del Departament de Justícia, d'Ensenyament, de Governació i, posteriorment, de Seguretat Ciutadana), el cap superior de la Policia, els portaveus dels diferents grups polítics de l'Ajuntament, representants de la Diputació, el coordinador municipal de Protecció Ciutadana, l'Il·lustre Col·legi d'Advocats, etc. Al mateix temps, el Consell integra representants de diferents organitzacions ciutadanes, com ara la Federació d'Associacions de Veïns, els sindicats (UGT i CC. OO.), la Cambra de Comerç, el Consell de Gremis, entre altres que, en algun moment, hi van participar. Finalment, hi participen un conjunt d'experts i assessors per al tractament de determinades temàtiques o la realització d'estudis i informes específics. Per la seva banda, funcionaris de la Direcció de Programes de Prevenció, adscrita a l'Àrea de la Via Pública de l'Ajuntament, actuen com a suport tècnic i dinamitzadors del procés elaborant informes, minutes, preparant les reunions o fent el seguiment dels acords.

En efecte, el Consell es proposa com a «marc de coordinació» del conjunt d'agències i actors a qui puguin concernir les polítiques de seguretat urbana, en l'àmplia accepció que se li assigna. Aquesta coordinació té com a matèria tant la consulta d'actuacions concretes com els programes permanents, la proposició de reformes legislatives, la producció de coneixement sobre les diferents dimensions vinculades a la seguretat i també el traspàs d'informació —tant entre agències i actors com per a l'opinió pública, en vista de la importància concedida als mitjans de comunicació com a factor predominant en la conformació del sentiment d'inseguretat— (acta constitutiva del Consell de Seguretat Urbana, juny de 1984).

Els primers anys del Consell estan marcats per una intensa activitat. Encara que el funcionament policial és un tema constant en les seves discussions, igual que altres aspectes del control penal convencional, a les quals dedica sessions monogràfiques i acordarà accions específiques (el desenvolupament dels primers plans conjunts dels diferents cossos policials, l'establiment de les taules de coordinació policial tant a la ciutat com als districtes, propostes de reformes sobre el

funcionament de la judicatura, mesures policials i judicials quant als estrangers il·legals o culpables de delictes, mesures concretes per millorar la seguretat en els comerços, l'agilitació de les denúncies, l'eradicació de venedors ambulants i el tancament de locals «indesitjables», etc.), és igualment cert que les preocupacions del Consell, almenys en els seus anys inicials, són molt variades. A més de servir d'escenari per al debat de la major part dels informes elaborats per la Comissió Socías (fet que genera, per tant, discussions sobre els diferents aspectes i les temàtiques que tracta la Comissió), bona part de les mesures concretes que s'assumeixen en aquest primer període compten amb un ampli contingut social. Es configura el primer Pla municipal de prevenció de les drogodependències; com a resultat d'una proposta del Consell, s'estén l'escolarització obligatòria fins als setze anys; s'impulsa el Pla especial de Ciutat Vella (sector antic de la ciutat, amb seriosos problemes de depauperació i conflictivitat); es posen en funcionament diferents programes d'atenció a les víctimes, etc.

Fins i tot el debat adquireix forma de confrontació de posicions, interessos i perspectives diferents, amb la qual cosa s'arriba a un moment de gran conflictivitat entre una part dels actors que hi estan involucrats. Si bé és excessiu pensar en el Consell com a escenari de debat col·lectiu i participació efectiva de la societat, funciona almenys com a espai per a la negociació i l'acord entre «corporacions» (gremis, grups d'interès, institucions, etc.).

D'altra banda, durant aquest període es construeixen els consells de Seguretat i Prevenció als districtes, que repliquen l'articulació de cossos policials, serveis socials, representants veïnals i autoritats dels districtes.

No obstant això, a principis de la dècada dels noranta comença a fer-se evident una transformació tant en la intensitat com en el contingut del treball del Consell, que s'aprofundirà en els anys següents. La proximitat de la cita olímpica de 1992 a la ciutat i els desafiaments de seguretat i prevenció que aquest esdeveniment plantejen fan prevaler en les polítiques que s'avancen el component policial i tecnopreventiu a costa de la restricció de les estratègies socials i participatives. El contingut del debat del Consell revela aquest nou caire: si en els seus primers anys hi havia una marcada preocupació per la «temàtica social» en l'agenda, d'ara endavant perdrà intensitat el discurs social i prevaldran les discussions tècniques.

En aquesta línia, les polítiques que es desenvolupen posen de manifest aquest canvi d'èmfasi. La preocupació es desplaça cap a la intensificació de la presència i l'operativitat policial, es posen en marxa la figura de la fiscalia de districte i els procediments de justícia ràpida, s'impulsen reformes urbanes dirigides essencialment a millorar la vigilància i reduir les oportunitats per a delictes i pràctiques «associals», s'impulsen mesures per disminuir la victimització de turistes i s'incorpora en les matèries del Consell l'administració penitenciària.

Ahora, és notòria la pèrdua de «l'entusiasme» del seu impuls inicial. Les reunions s'espaien i les discussions perden interès. En gran part el viratge cap a una opció tecnopreventiva i la prevalença d'una agenda tècnica resten sentit al Consell com a espai polític i programàtic de les estratègies de seguretat.

L'arribada al poder del Partit Popular consolidarà aquesta tendència. L'any 1996 el PP fa una demostració de la seva particular forma de concebre la segure-

tat amb el brutal desallotjament de l'ocupació del cinema Princesa, fent palesa una opció que poc combregava amb la política del Consell. Encara que no hi ha confrontacions directes i explícites en les poques reunions que la governadora de la província (designada pel Govern central) arriba a presidir, els signes d'allunyament i desavinença es fan evidents: l'impuls d'iniciatives de seguretat unilaterals per part del Govern Civil; la creació d'una instància paral·lela al Consell, encara que d'abast provincial, sense fer-li cap consulta (excepte el tràmit d'una invitació cordial); les agendes de discussió, abans resultat del consens entre l'Alcaldia i el Govern Civil, ara provenen d'una banda o d'una altra, sense negociació prèvia; fins i tot, les reunions es fan més esporàdiques i formals.

Des de finals de 1999, després de les eleccions autonòmiques i municipals, i sense cap raó aparent, s'interrompen les sessions del Consell fins ara. Durant aquest mateix període el Govern Civil, per mitjà de la Policia Nacional, posa en pràctica la seva pròpia versió de la seguretat ciutadana amb el Pla Policia 2000, que suposa la combinació de la policia de proximitat amb la intensificació de la presència policial en funcions de seguretat i protecció.

Davant d'aquesta recessió i les contradiccions, i en atenció a les funcions i les atribucions que la Carta de la Ciutat (fins i tot per cenyir-se al debat al Parlament) atorga a l'alcalde de la ciutat en matèria de seguretat, policia i justícia, es discuteix la possibilitat d'un recanvi en l'estructura del Consell, col·locant-lo directament sota la direcció de l'Alcaldia (Ajuntament de Barcelona, 1998).

4. LES AGÈNCIES PENALS EN LES POLÍTIQUES DE SEGURETAT: JUSTÍCIA I POLICIA EN L'EXPERIÈNCIA DEL CONSELL DE SEGURETAT DE BARCELONA

El nou èmfasi en estratègies, modalitats i actors diferents de les institucions de control tradicional no suposa necessàriament relegar les agències penals. En el cas de Barcelona, les polítiques assajades pel Consell de Seguretat han implicat una redimensió del seu paper, adequant-les als nous contextos i necessitats. Aquestes transformacions apunten, en general, dues direccions principals: l'adopció de criteris de direcció del funcionament, que permeten una major flexibilitat i eficiència de les seves respostes, i la incorporació de nous continguts i papers enfront dels conflictes emergents.

4.1 El format de direcció del funcionament

En els últims temps el sistema penal s'ha caracteritzat per un alt grau de formalització, burocratització i especialització i per la subjecció del seu funcionament a principis, normes i procediments definits legalment. Un dels trets més inquietants de les transformacions recents és justament el desplaçament d'aquesta manera de funcionar de les agències penals per l'adopció de criteris de direcció en la seva gestió, que permeten la flexibilització i l'optimització de les seves respostes lliures dels condicionants i controls previs.

Les polítiques de seguretat desenvolupades a Barcelona a partir de 1984 reve-

len un gran esforç per posar a to l'operativitat i l'eficiència de les agències penals, en particular dels cossos policials que actuen a la ciutat i de l'Administració de justícia, amb els nous requeriments i escenaris.

En el cas específic de l'activitat policial, la major part de les iniciatives d'optimització i racionalització del seu funcionament van apuntar a processos de centralització i articulació de comandaments i forces diferents, descentralització operativa, reorganització i especificació de territoris, objectius i actuacions, èmfasi en el mesurament de resultats, optimització de recursos i procediments.

4.1.1 *Articulació operativa entre els diferents cossos de policia*

La compartimentació formal d'àmbits i funcions entre la policia nacional i la local, que en diverses ocasions ha comportat conflictes i superposicions, dóna lloc a decisions variades per millorar l'intercanvi d'informació i la coordinació operativa entre els diferents cossos, com ara l'adopció d'un model complementari integral a partir del Pla d'actuació policial, posat en marxa el 1984. Aquest pla agrupa els diferents cossos de policia com si en fossin un de sol amb diferents unitats, cosa que preveu la utilització conjunta d'informacions, la descentralització operativa d'ambdós cossos i la interacció de les unitats, al mateix temps que es proveeix del suport tecnològic necessari per garantir el flux d'informació entre ambdós organismes. Aquests intents de coordinació adquireixen un major grau de desenvolupament amb la constitució el 1986 de la Mesa de Coordinació Policiaca Municipal, replicada a escala als districtes (Delgado i Guàrdia, 1994).⁴

4.1.2 *Especificació i demarcació del territori*

L'accent en l'activitat preventiva de la policia sobre les actuacions reactives imposa un cert rigor en l'assignació de recursos policials (ordre de patrulla, efectius, comissaries, atenció a trucades d'emergència) a un determinat àmbit espacial, tenint en compte l'extensió, la població i la conflictivitat dels sectors assignats.⁵ En la mateixa direcció s'apunta l'esforç per descentralitzar l'organització policial concedint més autonomia a les comissaries dels districtes i a les meses de districte de coordinació policial. Això va acompanyat de l'augment de comissaries de la Policia Nacional i de quaters de la Guàrdia Urbana (policia municipal de la

4. Amb la constitució de les juntes locals de seguretat, previstes per la Llei orgànica de forces i cossos de seguretat que s'aprova el 1986, es pren com a model per a tot l'Estat la proposta de coordinació ja avançada a Barcelona.

5. A partir de 1985 entra en funcionament el Pla de presència policial preventiva o DELPHI (nom del mètode usat per determinar el nombre de vegades que ha de transitar una patrulla per un punt determinat del seu sector), que intenta racionalitzar el desplegament de la policia en funcions de prevenció. El grau de delimitació i assignació de recursos es modularà posteriorment d'acord amb l'elaboració de «mapes del conflicte», que situen espacialment les zones de la ciutat i els horaris amb major incidència de problemes de delinqüència i molèsties públiques.

ciutat), i també de la creació de nous sectors policials, que faciliten la delimitació de l'àmbit espacial atès.

4.1.3 *Definició de plans amb objectius específics*

A més del desplegament territorial, l'actuació de les policies en les polítiques de seguretat del Consell s'orienta a plans i programes específics, de durada delimitada i que persegueixen objectius concrets,⁶ i a la constitució d'unitats especialitzades en àrees i temàtiques específiques.

4.1.4 *Incorporació d'indicadors de gestió i rendiment*

Les mesures tradicionals de casos resolts o el nombre de detencions es fan insuficients o massa generals per ponderar els objectius traçats; per aquest motiu es recorre a criteris de rendiment i eficàcia més específics: presència policial (nombre de vegades que una patrulla transita per un lloc determinat), contactes amb habitants del sector de patrullatge, nombre d'identificacions, índex de denúncies, rendiment policial, quantitat de procediments realitzats, actuacions en zones conflictives, actuacions per delictes, distribució de delictes segons l'horari, percepció per part de la ciutadania sobre la policia o sobre plans concrets a la població, temps de resposta a trucades d'emergència o de sol·licitud d'atenció, etc.

4.1.5 *Optimació de la capacitat operativa*

Es promouen millores tècniques de la capacitat operativa de la policia, que és dotada de noves tecnologies per millorar la comunicació i l'accés a la informació. Es produeix un coneixement «sociològic» útil per a la tasca policial (informes tècnics elaborats sobre grups i situacions de risc, variables socials i criminològiques, etc.). S'ha prestat una atenció especial als dispositius que faciliten i agiliten la denúncia de delictes (denúncia ràpida): formularis informàtics, recollida de denúncies per part de les mateixes unitats que patrullen o cobreixen les trucades d'emergència, simplificació dels tràmits de denúncia. També s'hi afegeix el maneig de fitxers fotogràfics per al reconeixement *in situ* dels sospitosos del delictes denunciats.

D'altra banda, es reestructuren alguns procediments per evitar tràmits innecessaris i centralitzar les funcions en unitats especialitzades. També es fan esforços per descarregar del major nombre de tasques burocràtiques els funcionaris que fan tasques operatives. Alhora, es dissenyen noves línies organitzatives que imposen criteris «gerencials» de gestió interna, com el cas dels programes

6. Plans policials a l'estiu i per Nadal, Pla de seguretat en les Olimpíades de 1992, Pla de tancament de la ciutat, Pla de seguretat vehicular contra lladres, seguretat en mercats, Servei antidrogues, Pla de seguretat i llibertat, «Operació *Торго*» al Metro de Barcelona, vigilància en llocs d'activitat nocturna, accions d'eradicació de venedors ambulants, control d'establiments comercials d'estrangers, etc.

d'actuació anuals (PAC) i el Pla estratègic de millora organitzacional (PEMO) de la Guàrdia Urbana.

Encara que per la seva naturalesa sigui menys permeable a les decisions d'abast municipal, l'Administració de justícia no és aliena a aquest tipus de canvis: alguns són el resultat de transformacions legislatives empreses en l'àmbit central; n'hi ha d'altres que deriven de la mateixa tasca del Consell. Entre altres mesures significatives, hi ha l'increment tant del pressupost com del nombre de tribunals i fiscals en funcionament, l'augment de les seccions judicials, els òrgans d'articulació entre els diferents agents involucrats (jutges, fiscals, col·legis d'advocats), amb vista a la coordinació i la construcció de consens sobre l'aplicació de mesures determinades o l'agilitació dels processos i l'adequació de diversos instruments legals al context de les polítiques de seguretat.

Però els canvis més significatius suposaran la introducció de mecanismes i procediments destinats a agilitar la resposta judicial, amb l'abreujament dels terminis i tràmits, fins i tot a risc de sacrificar principis i garanties penals rellevants. La supressió de l'ordre de processament per a delictes inferiors a sis anys de pena o la posada en pràctica (inicialment de manera experimental, durant les Olimpíades de 1992) de la justícia ràpida i de conformitat⁷ destraven molts dels obstacles formals i burocràtics associats amb el retard processal o amb alts índexs d'impunitat i d'ineficàcia judicial; d'altra banda i per contra, afavoreixen respostes àgils i adequades al volum creixent de la intervenció penal a la ciutat.⁸ Potser el que és més significatiu d'aquestes modificacions és la creixent orientació del sistema penal a atendre més els *outputs* de la seva pròpia actuació (nombre de casos processats i de sentències dictaminades, terminis i durada del procés, etc.), que no pas els objectius externs que se li atribueixen o els referents com l'equitat o les garanties processals (vegeu Feeley i Simon, 1992).

D'una manera semblant, hi ha un desplaçament progressiu del control penal cap a fórmules penals de control i gestió que s'expressa en la freqüència d'ús de

7. La justícia ràpida preveu, en el cas de delictes i situacions que, per la seva naturalesa, siguin considerats de fàcil resolució (de manera flagrant, delinqüència de bagatel·la, etc.), la realització del judici oral al cap de pocs dies de la presentació del reu en el jutjat de guàrdia. La sol·licitud del procediment la fa el fiscal en formular el seu escrit d'acusació davant el tribunal de guàrdia, i aquest fa de manera immediata la instrucció del procés. D'altra banda, la conformitat abreuja el procés a partir d'un acord negociat entre la defensa i l'acusació, en què el reu accepta els fets imputats a canvi de reduccions en la pena imposada o altres beneficis processals (Comissió de les Juntes de Jutges de Penal i Instrucció de Barcelona, Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Col·legi d'Advocats de Barcelona i Col·legi de Procuradors de Barcelona, 1994).

8. Al cap d'uns quants mesos de la posada en funcionament d'aquestes dues últimes figures processals, els indicadors del seu funcionament són contundents: des de juny fins a octubre de 1992 es van iniciar set-cents vint procediments, el percentatge de suspensions va ser sols del 12 % (mentre que en els judicis ordinaris la mitjana és del 41 %), les sentències condemnatòries arribaren a un 91 % dels processos incoats (en la justícia convencional, la taxa oscil·la entre el 80 i el 85 %). La mitjana de temps entre la comissió del delictes i la sentència és escassament de vint dies. Aquests índexs s'han mantingut en el temps, mentre que el volum de judicis tramitats d'acord amb aquest procediment ha augmentat: l'any 1994 es van atendre mil sis-cents trenta-nou causes; el 1996, més del 25 % del total de judicis realitzats tant a l'Audiència Provincial com als jutjats penals es van resoldre d'aquesta manera (vegeu Robles, 1993).

procediments i sancions administratives, tant per controlar conflictes no tipificats en la legislació penal com per gestionar de manera més àgil i eficient delictes definits penalment. També el 1992 s'aprova la Llei de seguretat ciutadana, que preveu sancions administratives per a pràctiques que, si bé se sostrauen de les tipificacions previstes en la legislació penal, constitueixen matèria d'alarma social o incomoditat pública. Però, al costat d'això, també hi ha l'ús cada vegada més freqüent d'ordenances municipals, que funcionen com a mecanisme administratiu per regular i sancionar conflictes de baixa intensitat.⁹ En ambdós casos es tracta de mesures judicials que debiliten el paper de les institucions judicials convencionals i que atorguen una àmplia discrecionalitat a la funció policial.

4.2 Les funcions emergents de les agències penals

Les polítiques de seguretat imposen a les agències penals una transformació de la seva funció i del contingut de la seva activitat. Amb la definició de la inseguretat com a conjunt de riscos i conflictes que desborden l'àmbit penal, es demana a les agències penals, i en particular a la policia i a l'Administració de justícia, un paper diferent de la persecució i la sanció del delicte. En l'experiència barcelonina, això es verifica almenys en les dues direccions que veiem a continuació.

4.2.1 La proximitat

La nova realitat de la inseguretat és inassequible per a les estratègies centralitzades de control i es demana, en canvi, la proximitat als àmbits geogràfic i social en els quals emergeixen riscos i conflictes. La preocupació pel desplegament territorial de la policia, definint àmbits espacials prou acotats per garantir l'atenció adequada, la descentralització operativa d'unitats i districtes policials, la revaloració que en els primers anys es va fer del guàrdia de barri de la Guàrdia Urbana, assenyalen, d'una banda, un esquema dirigit a intensificar la presència, visibilitat i activitat policials per mitjà de l'extensió del control a tot l'espai urbà. Però per altra banda també revelen l'esforç per modular les intervencions policials en el context i microterritori del conflicte; per detectar informació i produir coneixement sobre l'espai local, les seves dinàmiques i riscos; per promoure la coproducció de la seguretat, incorporant les demandes i els esforços dels veïns en les accions, i per generar dinàmiques de consens d'abast local.

Ambdues funcions es reforcen amb la posada en marxa el 1994, per part de la Guàrdia Urbana, d'una experiència de policia comunitària que assigna unitats funcionals de pocs funcionaris per a la interacció permanent amb una comunitat específica i que compta amb un alt grau d'autonomia.¹⁰

9. L'any 1987, la Guàrdia Urbana va fer un total de 26.874 intervencions per infraccions a ordenances municipals. Solament un any després, aquesta xifra va arribar a 37.378 i el 1989, a 47.578 (Guàrdia Urbana, 1988, 1989).

10. El projecte busca «protegir i millorar les condicions i la qualitat de vida dels entorns concrets; evitar qualsevol tipus de degradació física i de la convivència ciutadana del barri; auxiliar els veïns i les

En l'àmbit judicial, el 1992 es crea la figura del fiscal de districte, que comporta un acostament de l'Administració de justícia a la comunitat adequant la seva resposta a les particularitats i necessitats locals. La primera experiència es porta a terme al barri de Ciutat Vella amb l'objectiu de donar resposta al creixent volum de delictes de bagatel·la que es produïen en aquest conflictiu sector de la ciutat, i també per corregir les deficiències judicials en el processament de delictes comuns en aquesta zona.

4.2.2 *Noves tasques i estratègies*

Juntament amb la proximitat, els agents del sistema penal assumeixen tasques i desenvolupen pràctiques que abans eren alienes a la seva activitat. La policia desplaça la seva funció cap a la vigilància i la prevenció detectant grups i situacions de risc, actuant sobre conflictes de caràcter no penal. S'ocupa de problemes com ara l'ús de l'espai, les relacions entre veïns, les condicions ambientals, les «causes del delictes», etc. Recorre a estratègies multiagència coordinant la seva acció amb altres institucions i actors, així com a la mediació i resolució de conflictes, a tasques educatives i d'orientació, etc. Adopta un nou model de relació amb la comunitat, en el qual s'incorporen les demandes i necessitats dels ciutadans i es fan consultes permanents i dinàmiques de «coproducció» de la seguretat.

D'altra banda, l'augment de la preocupació pels conflictes aliens a l'àmbit judicial defineix posteriorment l'interès del Consell per la justícia de pau com a forma de gestió d'aquests conflictes. A finals de 1994 es posa en pràctica un pla de justícia de pau que intenta cobrir el buit de l'administració formal de justícia en la resolució dels petits problemes veïnals i interpersonalment procurant «una millor regulació de la vida a la ciutat» (Acta de la sessió del 21 de desembre de 1994; vegeu també Vendrell, 1993). El tema de la justícia de pau o de barri s'incorpora a la Carta Municipal com una de les atribucions del consistori. Així, aquesta defineix la justícia municipal, en l'article 149, com a justícia que «té com a finalitat resoldre de conformitat amb el dret i amb criteris de conciliació, participació, mediació, equitat, rapidesa i proximitat els conflictes de petita entitat, derivats de la convivència ciutadana» (Ajuntament de Barcelona, 1998, 57-58).

persones que treballin al barri per prevenir el delictes i ajudar a transformar les causes... dimensionar l'agent de la guàrdia urbana com a agent d'integració social» (Guàrdia Urbana, 1995, 13). Es caracteritza pel seu èmfasi en la proximitat; l'ús d'enfocaments multidisciplinaris; la «coresponsabilitat en la definició de les prioritats» (pàg. 8); la creació de fòrums comunitaris «per identificar i analitzar els conflictes i buscar-los solucions» (pàg. 9); una orientació «a la solució de problemes», accentuant la tasca proactiva i preventiva, descentralització territorial; descentralització de la gestió, etc. Si bé el projecte va tenir una vida curta, la seva orientació i els seus principis es mantenen dins de les actuacions de la policia municipal. D'altra banda, l'activitat que desenvolupaven els equips comunitaris es transfereixen a grups especialitzats (els EATOS).

5. LA PREVENCIÓ SOCIAL EN LES POLÍTIQUES DEL CONSELL DE SEGURETAT URBANA

Una constant en el discurs de les polítiques de seguretat de Barcelona és l'apel·lació a la qualitat social dels seus objectius i estratègies. En oposició a la repressió com a resposta única o fonamental a la inseguretat, i entenent-la com a fenomen complex que troba les seves fonts en les transformacions dels darrers anys, la solidaritat i la rehabilitació es reclamen com a eixos fonamentals de les polítiques aplicades durant aquests anys, que miren d'actuar sobre els processos socials que causen i condicionen els problemes d'inseguretat i delinqüència (Ajuntament de Barcelona, 1986; Delgado i Guàrdia, 1994). Encara que en els últims anys aquest tipus d'aproximacions sembla que passen a un segon pla, el seu pes en el conjunt de les polítiques de seguretat continua essent rellevant, ja que atribueix al model adoptat pel Consell de Seguretat un tret distintiu.

De forma general, definirem com a estratègies de prevenció social els programes, les mesures i les accions que actuen modificant d'alguna manera les condicions i el context social dels grups de població i les pràctiques socials considerades de risc per a la seguretat.¹¹ Encara que la majoria de les mesures preses no són originals de les polítiques de seguretat, sinó que formen part de la tecnologia i les estratègies pròpies de la intervenció social de l'Estat de benestar, el que és veritablement nou és la subordinació dels seus objectius i abast als dispositius de control i seguretat. Els seus efectes no es troben tant en la correcció dels desequilibris socials o la compensació dels processos d'exclusió, com en les funcions de control, vigilància i prevenció que realitzen.

5.1 Característiques de les estratègies de prevenció

- a) Les estratègies de prevenció social consisteixen en la detecció, la identificació i el seguiment de grups de risc, mitjançant la recopilació d'informació

11. Entre altres pràctiques desenvolupades en el marc de les polítiques de seguretat a Barcelona, podem esmentar les següents: *estratègies sanitàries* o accions adreçades a prevenir, reduir o controlar riscos sanitaris en grups vulnerables o que afecten la comunitat (programes de prevenció i tractament de les drogodependències, programes de manteniment amb metadona, els agents de salut, la mapificació i recollida de xeringues usades, activitats preventives de la sida per a grups de risc, etc.); *estratègies educatives*, que recorren a l'aparell escolar formal i a la permanència en el dit aparell com a forma de prevenció i control (l'ampliació de l'escolaritat obligatòria fins als setze anys, com va recomanar la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana, o el Pla de seguiment d'absentisme escolar, coordinat per la Guàrdia Urbana i els serveis socials de prevenció i d'atenció a la infància del municipi); *estratègies de capacitat*, que són generalment cursos i tallers per a transmetre habilitats, capacitat i coneixements que contribueixin a la inserció laboral de grups de risc; *estratègies de compensació*, com ara programes i activitats que ofereixen assistència material (salari d'inserció, beques, etc.), residuació familiar, allotjament o altres ajudes econòmiques o materials a grups marginats i de risc social; *estratègies d'informació*, que per mitjà de xerrades, campanyes informatives, fòrums i debats intenten fomentar actituds preventives davant diversos problemes de seguretat; *estratègies de «reafiliació» social*, que promouen la recomposició de les xarxes de suport social de grups marginats, i també la integració («normalització») de minories i col·lectius de risc; *programes d'atenció a les víctimes*, etc.

sobre els seus patrons de comportament, localització, característiques socials, riscos associats. Un exemple d'això és l'activitat dels agents de la salut en la identificació de situacions i individus de risc, aixecament d'informació sobre hàbits i mobilitat, interacció directa amb usuaris de drogues, etc. En el cas dels programes de manteniment amb metadona, es considera un índex de la seva efectivitat la incorporació, el registre i el control de dos mil consumidors d'heroïna, grup de difícil detecció i seguiment. Les investigacions de camp, els censos de grups de risc i altres dades aportades per les agències socials generalment precedeixen la planificació de les intervencions específiques.

- b) Les estratègies de prevenció social actuen inserint l'individu en una trama institucional que n'optima el control i la vigilància. Els mecanismes de derivació i coordinació entre diferents agències i accions defineixen un circuit institucional en el qual se segueixen i superposen diferents modalitats de control.¹²
- c) Les estratègies de seguretat funcionen minorant o redefinint riscos associats amb determinades pràctiques i col·lectius. A diferència del funcionament de les formes de control anteriors, que pretenien la rehabilitació de la persona desviada i la supressió de la desviació, les estratègies socials de seguretat busquen objectius més «realistes» i, no obstant això, de més eficàcia i abast: reduir danys i pràctiques de risc tant per a l'individu com per a la col·lectivitat, substituir determinats patrons de comportament per uns altres de menor perill social, sense necessitat de plantejar-se la normalització i la inclusió del subjecte de risc. Els programes de substitució de danys o les mesures d'atenció a indigents, entre altres, il·lustren aquesta funció. En la mateixa línia, les actuacions dirigides a atenuar els efectes no desitjats de les mateixes estratègies de seguretat: per exemple, l'atenció a prostitutes desallotjades de *meublés* al barri del Raval l'any 1992, la resituació d'alguns dels ocupants de pensions cancel·lades, entre altres.
- d) Les estratègies de prevenció social redistribueixen espacialment els focus i els actors associats a la inseguretat. Les intervencions de sanejament ambiental i reforma urbana en barris que concentren alts índexs de margi-

12. Un exemple de com s'articulen diferents agències i estratègies, des de la intervenció social i sanitària fins a la repressió i la vigilància policial, incorporant-hi diverses modalitats de tractament i control i que afecten grups de població diferents, són els plans coordinats per al problema de la farmacodependència. Tenen com a eixos de treball la intervenció preventiva sobre els col·lectius i grups de risc (nens, joves, barris marginals); l'assistència, el tractament i la reinserció de drogodependents que vulguin abandonar-ne el consum; accions dirigides a la reducció de riscos associats a l'ús de drogues: es proposen no tant suprimir o reduir el consum, sinó disminuir l'impacte dels riscos individuals (contagi de malalties, marginació, sobredosi i crisi) i socials (delinqüència, visibilitat social) que implica l'ús de substàncies tòxiques. S'hi inclouen programes de manteniment amb metadona, programes d'intervenció en crisi, subministrament i recollida de xeringues, informació sobre riscos i pràctiques alternatives, atenció sanitària i social. Aquest tipus de programes, posat per primera vegada en pràctica a Espanya, incorpora a l'àmbit les estratègies de gestió i control d'un tipus de població que, per les seves característiques, s'escapaven del seu abast, fet que comporta greus problemes i riscos socials. Finalment, es preveuen diferents accions de dissuasió i repressió.

nació i inseguretat, o les discussions sobre l'emplaçament de centres d'atenció a usuaris de drogues, impliquen l'ús de les estratègies socials com a mitjà per fixar o desplaçar espacialment grups percebuts com a molestos o situacions problemàtiques. També es fan esforços per resituar en diferents llocs de la ciutat membres de minories ètniques amb l'objectiu d'afavorir-ne la integració i evitar brots xenòfobs en llocs amb molta concentració de minories (Direcció de Programes de Prevenció, 1995; Districte de Ciutat Vella; 1993).

- e) Les estratègies de prevenció social actuen sobre la por i l'ansietat col·lectiva. L'alta visibilitat de determinats grups socials (heroïnòmans, indigents, prostitutes) incrementa el temor i el sentiment d'inseguretat. Les accions dirigides a aquests col·lectius de risc, de cara a disminuir la seva presència i visibilitat en espais públics, i també per reduir algunes de les pràctiques que provoquen més molèstia (acumulació d'escombraries, xeringues usades, etc.), afecten també la percepció de la inseguretat. Encara que de manera més directa i focalitzada, les accions d'assistència tant a les víctimes efectives de delictes com als grups que expressen més temor a la inseguretat (ancians, dones) actuen en una direcció semblant.

La detecció, redistribució, prevenció i absorció de riscos socials, així com el trencament de les bases materials en què se sustentava la intervenció de l'Estat de benestar, exigeix un ajustament de les polítiques socials focalitzant-les sobre determinats segments de població (justament els que són exclosos de les estratègies de redistribució i compensació social), redefinint el seu abast (no tant la plena inclusió social com la reducció dels efectes més perversos i de major impacte que deriven de l'exclusió) i exigint-ne l'articulació i la complementarietat amb les agències i funcions penals més tradicionals.

6. LA REFORMA URBANA I LA SEGURETAT

Barcelona, ciutat fascinada pel seu espai, no podria comprendre les polítiques de seguretat d'altra manera que com a política urbanística. Una llarga tradició vincula la reforma de la ciutat i les estratègies de govern. Des dels canvis al barri de la Ribera, després de l'entrada dels Borbó el segle XVIII, fins a l'Eixample de Cerdà, les actuacions en la ciutat i el seu urbanisme han tingut un component polític i d'ordre públic fonamental.

La rehabilitació urbana de les principals ciutats europees durant els anys cinquanta i seixanta hagué d'esperar fins a principis dels anys vuitanta —una vegada van estar consolidats els ajuntaments democràtics— per fer-se realitat a Espanya. En el cas de Barcelona, és a partir de 1980 que s'inicien les primeres obres per recuperar sectors del centre històric de la ciutat. A mitjan decenni, les accions aïllades donen lloc a plans articulats i coherents (els PERI o plans de reforma interior) amb la participació del teixit associatiu dels sectors beneficiats i la coordinació de diferents organismes municipals. Aquests plans s'han adreçat als barris

més deteriorats urbanísticament, generalment els que registren un coeficient més alt de marginació social, conflictivitat i inseguretat real o percebuda. Fins i tot, en la seva justificació, aquestes intervencions urbanes a gran escala es proposen tant com a fórmules per millorar la qualitat de vida dels habitants com per disminuir els índexs de delinqüència i conflictivitat (Aguirre i Ferrer *et al.*, 1990; Delgado i Guàrdia, 1994; Gabacho, 1991).

Des d'aquesta perspectiva, els PERI són molt més que programes de rehabilitació ambiental perquè combinen mesures d'un caràcter molt més ampli: participació veïnal, control de locals i establiments, sanejament ambiental, activitats socials i culturals, etc. (Gabacho, 1991). El Pla d'actuació municipal aprovat el 1988, que dóna un impuls vigorós als PERI, incorpora com a mesures per al seu desenvolupament l'expropiació de terrenys i l'acceleració de les obres previstes, la higienització de bars i pensions, programes de suport i assistència social i plans de seguretat en els sectors afectats (Clos, 1991).

En la seva concepció, aquestes propostes de reforma urbana promogudes es desmarquen de les orientacions de defensa i tecnopreventives pròpies del context anglosaxó i pretenen, en canvi, afavorir l'ús col·lectiu i democràtic dels espais urbans per a tots els habitants de la ciutat, així com contrarestar l'exclusió i la *guetització* de determinades zones tradicionalment associades a la marginalitat i la delinqüència (Aguirre i Ferrer *et al.*, 1990; Delgado i Guàrdia, 1994). Tot i així, les transformacions urbanes que impliquen actuen sobre les variables espacials associades a formes específiques de delinqüència del carrer i riscos socials: més visibilitat amb l'increment de les condicions de «vigilància natural»; millores de l'accessibilitat, que faciliten les tasques de vigilància i control policial; supressió de «punts cecs» i de focus de perill (*hot points*), el blindatge de possibles objectius de delictes o vandalisme, etc.¹³

Un altre tipus d'efectes d'aquestes reformes urbanes sobre la seguretat deriva de les transformacions socials que impliquen, perquè generen nous patrons de relacions, ús i ocupació de l'espai. L'obertura a la ciutat de barris considerats tradicionalment com a perillosos, la situació de pols d'atracció de visitants (per exemple, el MACBA en el Raval), la dinamització d'activitats recreatives i culturals, el rescat de places públiques, entre altres resultats, contribueixen a crear un context de més interrelació, alhora que desfavoreix activitats delictives tradicionals.

Finalment, els plans de rehabilitació urbana actuen com a instrument per a la gestió de poblacions. En paraules del cap de la policia municipal i del coordinador del Gabinet Tècnic del Consell de Seguretat Urbana, l'orientació fonamental dels plans de reforma a Ciutat Vella apunta a «crear espais oberts d'interrelació i confluència social dels barris, captar nous residents de nivells social i econòmic més estabilitzats, i també incorporar nous nuclis d'activitat cultural i social que activin

13. També són habituals altres intervencions ambientals de menor escala però amb igual propòsit: supressió o reducció de bancs públics per evitar-ne l'ús als indigents, tallades d'aigua de fonts en els llocs en què es reuneixen usuaris de drogues intravenoses, etc. Així mateix, la regulació d'establiments de concurrència pública, o el tancament de locals i pensions usats per determinats col·lectius (prostitutes, immigrants) operen sobre pràctiques i grups de risc que actuen sobre l'espai.

la dinàmica de l'entorn i que trenquin d'aquesta manera el mite o estereotip social de ser un lloc degradat i de risc» (Delgado i Guàrdia, 214). La millora de les condicions de vida i de l'ambient físic de barris tradicionalment depauperats i marginals, però amb una situació privilegiada, atrau nous pobladors que modifiquen el perfil de la població. Al mateix temps, la demolició d'habitatges, la revaloració dels immobles restants, com a efecte d'una major demanda i de millors condicions d'habitabilitat, i l'especulació immobiliària han comportat el desplaçament de la franja més vulnerable de pobladors, tant antics habitants com immigrants nous, a cordons marginals situats als afores de la ciutat. Els procediments d'indemnització, que desfavoria ocupants il·legals i arrendataris, generalment marginals i immigrants, va suposar de forma indirecta una «neteja» del veïnat (vegeu Gabacho, *op. cit.*, 125-128).

Des d'una determinada perspectiva, la inseguretat pot ser entesa com un patró de distribució de grups socials de risc en l'espai. Les atribucions i competències municipals en matèria d'urbanisme fan de la gestió urbanística un instrument privilegiat per reorganitzar aquests patrons de distribució per mitjà de modificacions en l'ús i ocupació de l'espai, el desplaçament i la fixació de col·lectius de risc, la identificació i el control de punts perillosos, etc. Estratègies àgils i flexibles que permeten un control «suau» i no coercitiu sobre els focus de malestar, amb un alt grau d'eficàcia i políticament «econòmiques».

7. EL MODEL BARCELONA DE SEGURETAT: ALGUNS ELEMENTS PER A LA SEVA DEFINICIÓ

A partir del funcionament del Consell de Seguretat Urbana i de les polítiques que ha impulsat es poden explicitar alguns trets centrals que permeten comprendre l'especificitat i la identitat de les polítiques de seguretat desenvolupades a la ciutat de Barcelona durant els últims anys. En aquest sentit, de la discussió prèvia deriven alguns elements generals comuns en el conjunt d'estratègies que emmarquen les polítiques de seguretat:

7.1 La definició de la seguretat com a objectiu complex i múltiple

La seguretat és construïda per les polítiques del Consell d'una manera inèdita. Desborda els límits convencionals del delictes penal i incorpora un univers dilatat de temàtiques abans alienes al camp del control. Tant la inseguretat com a fenomen objectiu com la seva recepció subjectiva, les víctimes i els victimaris potencials o efectius, els conflictes infrapenals, les relacions socials, les pràctiques quotidianes, els modes d'ús i ocupació de l'espai; en fi, la seguretat s'ocupa del conjunt de riscos socials que configuren la societat contemporània (Beck, 1988).

7.2 La diversificació de les estratègies de control

Lluny del funcionament rutinari del sistema penal, les polítiques de seguretat assajades a la ciutat adopten una multiplicitat de pràctiques pròpies d'altres

àmbits. Intervencions sanitàries, transformació del medi urbà, polítiques socials, entre altres, són adequades i subordinades a objectius de control i seguretat. D'altra banda, existeix una tendència a la informalització i l'*administrativització* del control (Calvo García, 1995), desmarcant-se de la rigidesa que suposa l'aplicació del dret penal, controlat per garanties i procediments formals, per generar respostes flexibles i ajustades a la complexitat social en la qual es produeixen.

7.3 Adopció de criteris de direcció per a la gestió

La crítica a la rigidesa i al formalisme excessiu de les institucions del sistema penal és acompanyada per un conjunt de mesures orientades a optimitzar el funcionament i incrementar la capacitat de les agències de control. Els desafiaments que plantegen les noves formes de la delinqüència (difusa, massiva i indiferenciada) i l'amplitud de continguts que defineixen el camp de la seguretat (no sols el delictes, sinó la por col·lectiva, els dèficits socials, les molèsties públiques, etc.) deixen inoperant l'enorme aparell burocràtic de control basat en el sistema penal i exigeixen modificacions funcionals, organitzatives i, fins i tot, normatives amb l'objectiu d'ajustar les agències i les polítiques a un escenari cada vegada més complex i dinàmic. Aquests canvis que hi ha en el funcionament intern de les agències de control s'orienten en diferents direccions:

a) *Descentralització operativa*, alliberada dels condicionants de la centralització jeràrquica i dels controls verticals excessius, permet respostes adaptades als escenaris del conflicte acotats. Això implica un grau alt d'autonomia funcional a les unitats i els equips operatius, al mateix temps que s'impulsen instàncies locals de coordinació i disseny de polítiques.

b) *Centralització de la informació*. La coordinació i articulació ja no depenen de canals i procediments organitzatius formals i jeràrquicament ordenats, sinó del traspàs de la informació que serveix com a base per a la decisió. El que ofereix coherència al sistema (el conjunt d'actors i òrgans de decisió vinculats a les polítiques de seguretat), que es defineix per la seva descentralització, és la transmissió i centralització de la informació produïda per cada un dels seus components, de manera que dona respostes de conjunt i ajusta el seu propi funcionament. Les meses de coordinació policial, les comissions especials per al tractament de problemes puntuals, el mateix Consell de Seguretat Urbana i els consells de districtes es converteixen així en nodes de centralització d'informació i decisió que permeten la fluïdesa i coherència de les polítiques.

c) *Articulació funcional entre diferents agències*. En la mateixa línia, el funcionament compartimentat i sobreespecialitzat cedeix el seu lloc a fórmules de coordinació dels actors que incrementen l'eficiència de les respostes i disminueixen els seus costos operatius, de cara a descarregar responsabilitats com ara resoldre situacions complexes. Aquesta coordinació s'expressa mitjançant la participació conjunta en plans comuns (com ara els mecanismes de coordinació entre la Guàrdia Urbana i la Policia Nacional), la derivació de casos entre agències de naturalesa diferent (com ara entre la policia i els serveis socials), la comunicació i el pas

d'informació, l'assessoria en aspectes puntuals i la definició conjunta d'estratègies.

d) *Èmfasi en la planificació, gestió i avaluació.* Tant pel que fa a cada agència (com el cas dels diferents plans per a l'optimització del funcionament policial i judicial) com al desenvolupament d'iniciatives conjuntes, les polítiques de seguretat comporten una racionalització dels esforços i el control dels resultats especificant objectius concrets, definint plans coherents i avaluant l'impacte de les operacions.

e) *Supressió dels obstacles funcionals i organitzatius.* L'avaluació interna i externa (per mitjà dels diferents mecanismes de participació social i dels escenaris de coordinació interagencial) aporten dades que permeten detectar les fallades en el funcionament i adaptar l'organització a les demandes. Això suposa una modificació en els procediments, l'assignació de recursos, la cultura organitzativa i les normatives, etc.

7.4 La proximitat

Les noves formes de conflictes són intangibles per als mecanismes tradicionals de detecció i inaccessibles per a les estratègies convencionals de control i, en canvi, calen unes estratègies «comprehensives» i adaptades als escenaris múltiples i mudables de la inseguretat. Aproximar les polítiques al conflicte oferint respostes apropiades a la realitat local i incorporant-hi els actors socials és una condició per al funcionament de les estratègies de seguretat.

a) *Presència local*

Els plans de desplegament territorial dels cossos policials, la policia comunitària (i posteriorment els EATOS), la creació de la fiscalia de districte o programes com ara els agents de salut il·lustren la preocupació de les polítiques de seguretat per la situació i visibilitat dels agents de control en els contextos locals.

b) *Producció de coneixement sobre l'espai local*

La proximitat suposa l'atenció al coneixement del territori i de la seva dinàmica. Detectar situacions i grups de risc, identificar les demandes del públic, familiaritzar-se amb el teixit social, recaptar dades per a les diferents agències i avaluar l'impacte de les accions són tasques que proporcionen dades molt importants per al desenvolupament de les polítiques de seguretat.

c) *Creació d'espais de participació*

En l'àmbit local la participació ciutadana adquireix més entitat. Els veïns aporten informació fonamental per a les diferents actuacions, modulen i avaluen el funcionament de les agències i de les polítiques, defineixen necessitats, objectius i prioritats, participen en la formulació i l'execució de les accions. D'altra banda, les

dinàmiques de participació als escenaris locals generen consens i una base de legitimitat per a les polítiques.

d) *Definició d'estratègies a partir dels problemes i les demandes locals*

Més que respondre a objectius globals i universals, les polítiques s'adeqüen al context de les seves operacions, tant pel reconeixement de l'especificitat local com per la comprensió de les necessitats i demandes específiques dels pobladors.

e) *Ús de tàctiques flexibles*

La proximitat suposa malbaratar la concepció de «exèrcit d'ocupació» que caracteritzava el funcionament de les agències penals en l'anterior model, basat en la preservació de l'ordre públic. La comprensió de la complexitat i determinació múltiple dels problemes de seguretat fan inviable i políticament costós l'ús de la força i la coerció com a fórmula habitual de gestió del conflicte. Al contrari, la interacció i cooperació de la comunitat pressuposen procediments de control flexibles i de baixa intensitat, adequats a la complexitat i especificitat dels contextos i les situacions, que afavoreixin el consens, eludeixin la resistència i possibilitin la gestió efectiva dels conflictes.

7.5 La transversalitat

De manera complementària a la proximitat —que implica la descentralització de les polítiques a partir de territoris i problemes específics—, la incorporació de determinats objectius, criteris i estratègies com a eixos articuladors del conjunt d'accions proporcionen coherència i direccionalitat al sistema. La transversalitat es defineix en dos sentits: d'una banda, com a *transversalitat territorial*, per mitjà d'accions d'abast municipal que s'incorporen com a programes locals (el Pla municipal d'acció davant les drogues, les enquestes de victimització, el model de policia comunitària, etc.); de l'altra, la *transversalitat programàtica*, com el conjunt de criteris, definicions i actuacions que són comuns a les diferents intervencions. Així, les accions previstes en programes diferents guarden entre ells una relació de similitud i coherència.

7.6 L'articulació multiagència

L'articulació entre agències i actors ofereix el marc organitzatiu i funcional del desenvolupament de les polítiques de seguretat a la ciutat. De fet, inclou:

- a) mecanismes de comunicació i coordinació per a derivació de problemes, consulta i distribució de la informació;
- b) desenvolupament de plans i programes conjunts;
- c) coproducció de les polítiques en les diferents instàncies de coordinació.

Durant aquests disset anys, la multiagencialitat ha estat un requisit per al funcionament de les polítiques de seguretat, de cara a permetre el processament i la socialització d'informació procedent de diverses fonts i necessàries per a les diferents agències; la negociació d'interessos i necessitats divergents; el tractament de la complexitat des d'estratègies i perspectives diverses; la redistribució de recursos i esforços; l'ampliació dels actors i modalitats de control.

7.7 La participació social

Des de la discussió inicial de la Comissió Socias, la consulta la participació i la mobilització ciutadanes enfront de la inseguretat han modulat les estratègies adoptades. Encara que és matèria de comprensions diferents, i amb freqüència s'utilitza com a recurs retòric buit de contingut, les expressions efectives de participació defineixen el caràcter de les diferents estratègies desenvolupades durant aquests anys:

a) La detecció i la incorporació de les demandes socials a les polítiques. Això no sols s'ha aconseguit per mitjà de sondeigs i consultes puntuals (enquestes de seguretat ciutadana, fòrums, etc.). En gran part, el funcionament de les agències involucrades en les polítiques de control comprèn mecanismes per a la identificació de les necessitats, preocupacions i demandes de la comunitat.

b) L'adopció de formats d'interacció i cooperació en les actuacions. Un nombre important de les estratègies atorguen a la comunitat un paper actiu en les seves operacions: com a font d'informació, agents de prevenció, generadors d'opinió pública, etc.

c) La creació d'espais per a la participació social en el disseny de les polítiques. Des del Consell de Seguretat Urbana fins a comissions locals per tractar problemes concrets, els escenaris per al disseny i seguiment de les estratègies de seguretat s'articulen preveient la inclusió d'actors ciutadans.

8. CONCLUSIÓ

Un control més eficient, flexible i intens quant als seus resultats, una comprensió inèdita de la seguretat com a garantia del benestar col·lectiu; la conjunció del funcionament de les agències penals tradicionals amb tècniques de prevenció situacional, participació ciutadana i intervenció social; l'esforç per garantir la inclusió dels més vulnerables juntament amb l'especificació, la vigilància i el control de grups de risc (les noves classes perilloses d'aquest final de segle)...

Difícilment pot ser simple el balanç de polítiques tan diverses, ja que el seu escenari i desenvolupament transcorre entre contradiccions i ambivalències. Com es pot garantir la solidaritat en una societat que es defineix per l'exclusió? Com es fa possible la seguretat en un context en el qual és inherent la producció permanent de conflictes i riscos socials?

Les paradoxes de les polítiques de seguretat en aquests disset anys són les pròpies d'una societat flexible i fragmentada. En aquest escenari, les polítiques

promogudes pel Consell fan front al doble repte de respondre a una delinqüència difusa i insidiosa i a la creixent generalització de la por del delicte —expressions dels processos que deriven de les transformacions socials i econòmiques recents en el món desenvolupat—, al mateix temps que aposten per la construcció de la convivència, la tolerància i la solidaritat.

La disjuntiva entre l'èmfasi en els aspectes de seguretat i de control, d'una banda, i la comprensió de la naturalesa social dels fenòmens d'inseguretat, de l'altra, defineix en bona mesura la història d'aquestes polítiques. La manera de resoldre aquesta contradicció depèn en gran part del debat col·lectiu sobre els condicionants de la seguretat i dels desafiaments que suposa la convivència democràtica en una societat de riscos, per poder trobar darrere dels problemes d'inseguretat, darrere de les demandes de més control i repressió, els signes d'un ordre social que exclou els uns mentre atemoreix els altres.

BIBLIOGRAFIA

- BECK, U. *La sociedad del riesgo: hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Paidós, 1988.
- CALVO GARCÍA «Políticas de seguridad y transformaciones del derecho». Dins: MUÑAGORRI, I. [ed.] *La protección de la seguridad ciudadana*. Oñati: Instituto Internacional de Sociología Jurídica, 1995, p. 95-134.
- DEL OLMO, R. «La criminología en la cuarta época: del saber al poder». Dins: DEL OLMO [et al.] *Cuatro temas sobre política criminal*. San José de Costa Rica: Conamal, 1998.
- FEELEY, M.; SIMON, J. «La nueva penología: notas acerca de las estrategias emergentes en el sistema penal y sus implicaciones». *Delito y Sociedad*, 6-7, 1995.
- GARLAND, D. «The limits of the sovereign state». *The British Journal of Criminology*, vol. 36, núm. 4, 1996.
- HEBBERECHT, P.; SACK, F. «News forms of prevention in Europe. Dins: HEBBERECHT, P.; SACK, F. [coord.] *La prévention de la délinquance en Europe. Nouvelles stratégies*. GERN: l'Harmattan, 1997.
- HUGHES, G. *Understanding crime prevention: Social control, risk and late modernity*. England: Open University Press, 1998.
- LEA, J.; MATTHEWS, R.; YOUNG, J. «El Estado y el control del delito (enfoques relativos a la actividad diversificada de sus agencias)». Dins: BERGALLI, R. [ed.] *Sistema penal e intervenciones sociales. Algunas experiencias en Europa*. Barcelona: Hacer, 1993, p. 17-62.
- LUHMAN, N. *Teorías políticas en el Estado de bienestar*. Madrid: Alianza, 1994.
- VAN DIJK, J. «More than a matter of security. Trends in crime prevention in Europe». Dins: HEINDERSON, F.; FARREL, M. [ed.] *Crime in Europe*. Londres: Routledge, 1997, p. 27-42.
- YOUNG, J. *The exclusive society*. Londres: Sage, 1999.

FONTS DOCUMENTALS SOBRE EL CONSELL DE SEGURETAT URBANA I LES POLÍTIQUES DE SEGURETAT CIUTADANA A BARCELONA

- AGUIRRE, C.; PIÉ, R.; SABATÉ, J.; BEL, I. *Seguridad ciudadana y urbanismo*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1990.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Municipio y seguridad. Estrategias para una política de seguridad urbana. Informe Socías*, 1986.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Informe y estudio estadístico de las fases A y B de Turisme Atenció*, 1989.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *10 años del Consejo de Seguridad Urbana de Barcelona: 1984-1994*, 1994.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Pla municipal d'acció sobre drogodependències: actuacions 1992-1995. Perspectives de futur*, 1995.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Carta Municipal. Avantprojecte de text articulat de la Llei especial de Barcelona, aprovat el 16 de juliol de 1997*, 1998.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Pla especial d'establiments de concurrència pública i hostaleria*, Districte de Ciutat Vella, 1991.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Pla especial d'establiments de concurrència pública i hostaleria. Modificació parcial*, Districte de Ciutat Vella, 1996.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA *Pla especial d'establiments de concurrència pública: hostaleria i altres serveis*. Districte de Ciutat Vella, 2000.
- ALABART, A.; ARAGAY, J.M.; SABATÉ, J. «Enquesta de victimització a l'Àrea Metropolitana de Barcelona». *Prevenió*, núm. 5, 1990a.
- ALABART, A.; ARAGAY, J.M.; SABATÉ, J. «L'evolució de la seguretat a la ciutat de Barcelona (1983-1989)». *Prevenió*, núm. 5, 1990b.
- ÀREA DE PROTECCIÓ CIUTADANA (S/F) *Informe sobre les activitats dels consells de Prevenió i Seguretat dels districtes municipals*.
- CLOS, J. «Presentació». Dins: GABACHO, P. *El sol hi era alegre*. Barcelona: La Llar del Llibre, 1991.
- COMISSIÓ DE LES JUNTES DE JUTGES DEL PENAL I INSTRUCCIÓ DE BARCELONA, FISCALIA DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA, COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA I COL·LEGI DE PROCURADORS DE BARCELONA *Documentació sobre la celebració dels judicis el mateix dia de la posada a disposició dels detinguts davant els jutjats de guàrdia de Barcelona en cas de conformitat amb els fets de la inculpació*. Paper de treball presentat en la sessió del 4 d'octubre de 1996 del Consell de Seguretat Urbana de Barcelona, 1994.
- CONSELL DE SEGURETAT I PREVENIÓ *Memòria d'activitats del Consell de Seguretat i Prevenió*. Districte de Ciutat Vella, 1992.
- CTSU *Plan general de coordinación y programa de actuación conjunta del Cuerpo Superior de Policía, Policía Nacional y Guardia Urbana*, 1984a.
- CTSUB *Proposta de programa de treball de la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana*. Ajuntament de Barcelona, 1984b.
- CTSUB *Informe sobre política juvenil per a la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana*, 1985.

CTSUB *Propuesta de plan de actuación contra las drogas en los barrios Polvorín, la Viña y Estrella Alta (Zona Franca), 1987a.*

CTSUB *Propuesta de plan de actuación contra las drogas en el polígono Renfe-Meridiana (Nou Barris), 1987b.*

CTSUB (S/F) *Del orden público a la seguridad ciudadana: Informe del Grupo de Trabajo sobre Administración de Justicia.* Ajuntament de Barcelona.

DELGADO, A.; GUÀRDIA MADUPELL, J. *Seguridad ciudadana y función policial.* Ajuntament de Barcelona, 1994.

DIRECCIÓ DE PROGRAMES DE PREVENCIÓ *Projecte de Memòria,* 1993.

DIRECCIÓ DE PROGRAMES DE PREVENCIÓ *La prevenció de la inseguretat als districtes,* 1995.

DIRECCIÓ DE SERVEIS DE PREVENCIÓ *La prevenció de la inseguretat als districtes,* 1996.

DISTRICTE DE CIUTAT VELLA *Memòria del Consell de Seguretat i Prevenció.* Ciutat Vella, 1993.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1984.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1985.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1987.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1988.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1989.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1990.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1992.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1993.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1994.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *Memòria.* Ajuntament de Barcelona, 1998.

GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA *El model de policia comunitària de la Guàrdia Urbana de Barcelona.* Ajuntament de Barcelona, 1995.

GABACHO, P. *El sol hi era alegre.* Barcelona: La Llar del Llibre, 1991.

ROBLES, M. «Las experiencias de justicia rápida en Barcelona». *Prevenció*, 9, 1993.

VENDRELL, M. «Las medidas propuestas por el Ayuntamiento de Barcelona». *Prevenció*, 9, 1993.

CONSELL DE SEGURETAT URBANA DE BARCELONA *Actes de les sessions (1984-1999).*

CONSELL DE SEGURETAT I PREVENCIÓ DEL DISTRICTE DE CIUTAT VELLA *Actes de les sessions ordinàries i plenàries.*

ENQUESTES DE SEGURETAT CIUTADANA 1984-1999.